

Giãjo há»™i mĩc tá»†c há»™i mĩc trãi gĩi Á»á»† cá°nh nhau trong Á»á»† há»™i

Á»á»† cá»† há»™i Tĩng Long
08/08/2017

Giãjo há»™i tá»†c há»™i trãi

gĩi á»† cá°nh nhau trong êm hũ

*Há

Tũng Long

Trong mũt sũ há hũ

mián B°c v«n tĩn tĩ nhĩng nghi thĩc dián x°ũng khá kó lĩ và bí ©n. Nhiãu nhĩ nghiĩn cĩu gĩ ó là tá»†c há»™i. Hiçn cĩ rĩt nhiãu tá»†c há»™i trong mũt sũ há hũ khiçn ng°Yi ta& bàng hoĩng vì bĩt ngY.

T†

ên cho trãi gĩi ôm nhau& trong êm hũ

PGS.

TS Bũ Xuĩn Thĩng - Viçn V n hoĩ nghç thu-t Viçt Nam chia s» rĩng, mũt há hũ truyĩn thĩng bao gĩy cĩng cĩ hai phĩn: há và hũ.

Phĩn

há th°Yng diĩn ra tr°ũc ho-c trong ngĩi chính hũ vũ rĩt nhiãu nghi thĩc: há r°ũc n°ũc, há mũc dĩc, há tĩ gia quan, há r°ũc, há ĩi tĩ, há tĩc trĩc (dĩng h°ĩng), há hĩm (thĩ hiçn cĩc trĩ diĩn), há tĩ tĩch (hoĩ mã)...

Trong

nhĩng há hũ cĩ x°a, sau phĩn tĩ yĩt s½ cĩ nghi thĩc tá»†c há»™i. Tá»†c há»™i là mũt hĩnh thĩc diĩn x°ũng tĩn tĩ d°ũi dĩng nghi há nhĩm táĩ hiçn ĩi nhĩng nĩt riĩng, -c tr°ng, th-m chí là sũ thĩch cĩa vĩ thĩn ĩnh á»†c tĩn thY. Tá»†c há»™i th°Yng diĩn vào gĩy thĩng và nhĩng ng°Yi tham gia là cĩc cĩ cao niĩn ĩi dĩçn nũi bũ cũng Óng.

"Tĩc

hĩm" -m nĩt tĩn ng°ĩng phĩn thĩc há hũ

"Lĩnh tĩnh tĩnh phũc" há Phũ Thĩ. çnh: TL.

Theo

PGS. TS Bũ Xuĩn Thĩng, cĩc há hũ cĩ tá»†c há»™i mĩnh çĩng cho sũ sĩng tĩo cĩa dĩn gian rĩt a dĩng và phong phú. há hũ cĩ tá»†c há»™i th°Yng là nhĩng há hũ cĩ x°a. Trĩn thĩc tĩ, há hũ cĩ tá»†c há»™i hiçn nay ĩm trĩn sũ ngĩn tay. Và dĩĩn vào cĩc tá»†c há»™i mà nhiãu ng°Yi ã tĩm ra á»†c çĩ thĩ cĩa há hũ ho-c nguĩn gĩc cĩa vĩ thĩn hoĩng làng.

Trong

hũ làng Gĩng bao gĩy cĩng táĩ hiçn sũ tĩch õng hiçu cY (á»†c xem là hiçn thĩn cĩa Gĩng), phĩt cY á»†c tĩng ba chiçc bát úp trĩn ba chiçc chiçu. Ba chiçc bát biĩu t°ĩng cho Ói nũi và cĩnh Óng, thĩ hiçn sĩc mĩnh vĩ ĩch cĩa Gĩng tr°ũc k» thũ. Diĩn x°ũng çĩy cY trong há hũ làng Trĩĩ Khũc nhĩm táĩ hiçn ĩi sũ tĩch Phũng H°ng luyçn quân çũn bĩ á»†c vào thĩn ĩi La&

PGS

Thĩng kĩ, ngĩi x°a, trong êm rĩ há hũ diĩn ra há nhiãu há hũ cĩa cĩc làng há miĩn B°c nh°: Làng Lĩng La (Hĩ Tây); Ngĩ Xĩ, Ngĩ Hoĩng, làng Nĩm (B°c Nĩnh); õng Yĩn,

an NhiãM (B c Giang); Duyên Tãc (Thái Bình); V n Tr°ng (Phú Thĩ)& th°Yng có tác hèm , khi t̄t èn, nam nữ có thã trêu ngh'o nhau, ùa nghỄch mang tính tình dắc, th-m chí có thã quan hç tình dắc& Theo quan niÇm dân gian, hÙi làng n m nào không thĩc hiÇn tác hèm này s½ sinh ra rợi ro, dỄch bÇnh và mùa màng thÿt bát. Tác

giã Lê V n Kó trong cuñN Lã hÙi nông nghiÇp ViÇt Nam (xuÿt bEn 2002) cing tềng Á c-p ÷n tác hèm ánh bÇt (có sách gĩ là ánh biÇt) cça Iã hÙi làng La C£ ß xé oài (Hà NÙi ngày nay) r±ng: Trong lúc t̄t èn ÿy, mÙt sñ ng°Yi thì sang sân bên kia theo oàn s n hÕ, mÙt sñ ng°Yi khác ngÓi lị t̄j chx muñN làm gì thì làm. Gĩ là s n hÕ nh°ng nam nữ i tìm uÕi nhau, ai b̄t °ãc ai cing m-c& Theo tác IÇ cÕ truyãN, nam nữ ân ái vÙi nhau trong êm rã ám ÿy mà trót có thai thì làng không b̄t tÙi, ng°ãc lị hĩ còn cho là may, là s½ làm n phát ÷t, mùa màng càng t°j tñt vì sinh lĩc truyãN xuñNg ÿt ai rÿt nhiãu .

Tác hèm °ãc thã hiÇn d°Ùi nhiãu hình théc khác nhau Tác

hèm chêm lãn ß hÙi làng Ném Th°ãng liên quan ÷n hành Ùng chêm lãn cça thành hoàng (Lý Công), vñN là mÙt t°Ùng c°Ùp khét tì ÷ng. Tác hèm uÕi lãn trong Iã hÙi làng Ngô Xá (Gia Lâm - Hà NÙi), tái hiÇn viÇc thành hoàng là mÙt ng°Yi lã lãn vì uÕi lãn mà rị xuñNg ao bỄ ch÷t. Ngoài ra. tác hèm liên quan ÷n thành hoàng là mÙt tên n trÙm, n c°Ùp& còn quan sát thÿy ß mÙt sñ làng CÙng Khê (Thái Bình), Tích Sjn (V)nh Phúc), Kh̄c KìÇm (Võ Giàng - B̄c Ninh)&

"Tác hèm" c°Ùp sinh thĩc khí trong mÙt Iã hÙi ß miãN B̄c. ønh: TL.

Khi tôi làm vã Iã hÙi ình C£ cça 5 làng Tích Sjn ß V)nh Phúc phát hiÇn ra mÙt iãu thú vỄ ó là 5 ông thành hoàng cça làng thĩc chÿt là 5 ông ÷i c°Ùp lãn. Nhà nghiên cứu v n hoá Toan Ánh khi vi÷t vã thành hoàng cça làng này v«n vi÷t là 5 ông c°Ùp lãn. Nh°ng bây giY khi tôi ÷n ó thì lí lỄch ã °ãc thay Õi. Bây giY 5 vỄ thành hoàng là 5 vỄ sjn thşn giúp ngài Trşn H°ng jo ánh gi-c Nguyên - Mông. Tuy nhiên, dân gian thì không thay Õi, v«n diãN lị nghi théc ḡn liãN vÙi 5 ông thành hoàng.

Khi tôi phãc đĩng Iã hÙi này thì ng°Yi không nhÙ nÕi diãN x°Ùng c°Ùp con lãn en nh° th÷ nào. Tôi may m̄n g-p °ãc mÙt cả già 90 tuÕi. Chính cả ã dıy cho tôi cách làm què Á nhñt mÙt con lãn en mà chỄ cşN ÷p mÙt cái là nó bung ra và mình òm lãn chıy ÷i luôn °ãc. Con lãn ó sau ó °ãc cúng sñNg, x» sñNg và chia luôn cho míi ng°Yi. Téc là tác hèm này ph£ng phÿt mùi c°Ùp lãn ã nh̄c nhĩ lị thYi xa x°a, ông thánh l-p làng là c°Ùp lãn. Chúng ta bây giY thÿy thánh l-p làng là nhĩng ông c°Ùp, n mà, n trÙm, ḡp phân& thì buÕn c°Yi nh°ng thĩc t÷ là thYi mông muÙi ph£i c°Ùp nhau mÙi có làng. ViÇc ng°Yi ta diãN x°Ùng lị là ã t°ßng nhÙ nhĩng công lao cça vỄ thşn ã l-p làng, ã b£o trã cho làng nh° th÷ nào , PGS Th̄ng Kã.

Theo

PGS Thng, tác hèm °ãc thã hiÇn d°Ui nhiÁu hình théc khác nhau.

Ngoài

ra, tác hèm gñ liÁn vUi tín ng°áng phÓn thñc trong mÙt sñ IÁ hUi ß miÁn Bc hiÇn cing ã có nhiÁu thay Oi. Bên c;nh IÁ hUi Linh tinh tình phíc ß Té Xã, LÁ hUi Trò Trám (Phú Thí) là còn gií tác hèm gñ nh° nguyên v¹n thì l; có nhiÁu IÁ hUi ã biçn tËu i. Ch³ng h;ñ, trong IÁ hUi làng éc Bác (L-p Th;ch V)nh Phúc) diÁn ra tẽ mÓng 1 çn mÓng 4 tháng Hai hàng n m, ng°Yi dân tÕ chéc IÁ r°Úc v-t thiêng r† trang trính vào tr°Úc êm diÁn ra chính hUi. Trong êm r°Úc, àn òng r°Úc v-t thÝ là cây g-y vông tẽ miçu, àn bà r°Úc v-t thÝ là mo cau tẽ Án vÁ ình làng. Trên °Ýng g-p nhau, hai bên chào hñ b±ng cách cho g-y vông và mo cau ch;ñ vào nhau nhiÁu lşn ã cşu sñ may mñ.

VUi

quan niÇm, sinh thñc khí là nhing v-t linh thiêng, em l; may mñ mà ai cing mong có °ãc v-t thiêng, ng°Yi dân ã tÕ chéc nhing cuÙc thi c°Úp sinh thñc khí mÙt cách công khai. Nghi IÁ c°Úp sinh thñc khí hiÇn nay còn xu† hiÇn trong r† nhiÁu hUi làng, nh°ng ã biçn t°Úng sang các hình théc khác nh°: c°Úp kén, c°Úp cây bông, c°Úp dò... Ch³ng h;ñ, IÁ hUi Gia Thanh, huyÇn Phù Ninh, tËnh Phú Thí vUi tác c°Úp dò °ãc tÕ chéc vào ngày mùng 2 tháng Giêng hàng n m. Vào ngày IÁ, làng mß tiÇc bánh ch°ng, bánh giày Á tç thşn, sau ó tiçn hành nghi IÁ c°Úp dò - mÙt tác hèm cçạ làng mà kó hUi nào cing phËi có. Míi ng°Yi la hét, xô ©y, tranh c°Úp dò mÙt cách quyçt liÇt.